

РОЗВИТОК РИНКОВОЇ ТОРГІВЛІ В ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ: ТЕНДЕНЦІЇ, ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

У статті проаналізовано сучасні тенденції розвитку ринкової торгівлі в Донецькій області, висвітлено особливості її функціонування; виявлено проблеми, що ускладнюють розвиток ринкової торгівлі на сучасному етапі економічного розвитку країни.

Ключові слова: *ринкова торгівля, торговельна мережа, торговельні підприємства, розвиток, проблеми.*

Торгівля на ринках як форма організації торговельно-сервісного обслуговування являє собою сукупність одиничних актів купівлі-продажу, що здійснюються в мережі ринків (ринковому господарстві) усіма категоріями ринкових торговців, яка включає специфічну систему торговельних, побутових та інших послуг продавцям і покупцям на ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблемам розвитку торгівлі присвячено багато праць, зокрема роботи М. Голошубова,

О. Євтушенка, І. Кириченко, Л. Омелянович, К. Терещенко, О. Шубіна та ін. У своїх дослідженнях науковці розглядають стан і перспективи розвитку споживчого ринку товарів і послуг, висвітлюють методичні підходи до його регулювання. Разом із тим в умовах економічної кризи питання щодо розвитку ринкової торгівлі на українському ринку потребують більш детального дослідження.

Мета статті полягає у виконанні аналізу тенденцій розвитку ринкової торгівлі в Донецькій області в умовах подолання наслідків економічної кризи в Україні.

Ринкова торгівля є важливою складовою частиною внутрішнього споживчого ринку та одним із найважливіших каналів придбання населенням як продуктів харчування, так і непродовольчих товарів.

За рахунок організованих ринків у 2008 р. формувалася третина загального обсягу продажу споживчих товарів. В обороті цих ринків продаж сільгосп-продуктів становив 11,7%, продовольчих товарів – 30,2 і непродовольчих товарів – 58,1%.

На початок 2009 р. в області діяло 250 суб'єктів господарювання, які мали на балансі 291 ринок (із них 60 ринків належали фізичним особам-підприємцям). Загальна кількість працівників ринків складала 2,8 тис. чол.

Переважає кількість суб'єктів господарювання (89,2%) має по одному ринку. Тільки один суб'єкт володіє п'ятьма ринками, по три суб'єкти мають чотири та три ринки, двадцять суб'єктів – два.

Протягом досить тривалого часу кількість ринків постійно збільшувалась. У 2009 р. порівняно з 1995 р. ринків стало більше у 2,7 разу. Разом з тим за останній рік їх кількість зменшилася порівняно з 2008 р. на 4,3%.

Найбільше ринків (58) зосереджено в обласному центрі та великих містах регіону: у Горлівці – 30 ринків на кінець 2008 р., Маріуполі – 28, Макіївці – 20, Краматорську та Слов'янську – 15, Костянтинівці – 10, Харцизьку – 8, Красноармійську – 7.

Переважає більшість ринків (72,2%) мають змішану спеціалізацію, 17,2% – непродовольчі, 10,6% – продовольчі ринки, що відображено на рисунку 1.

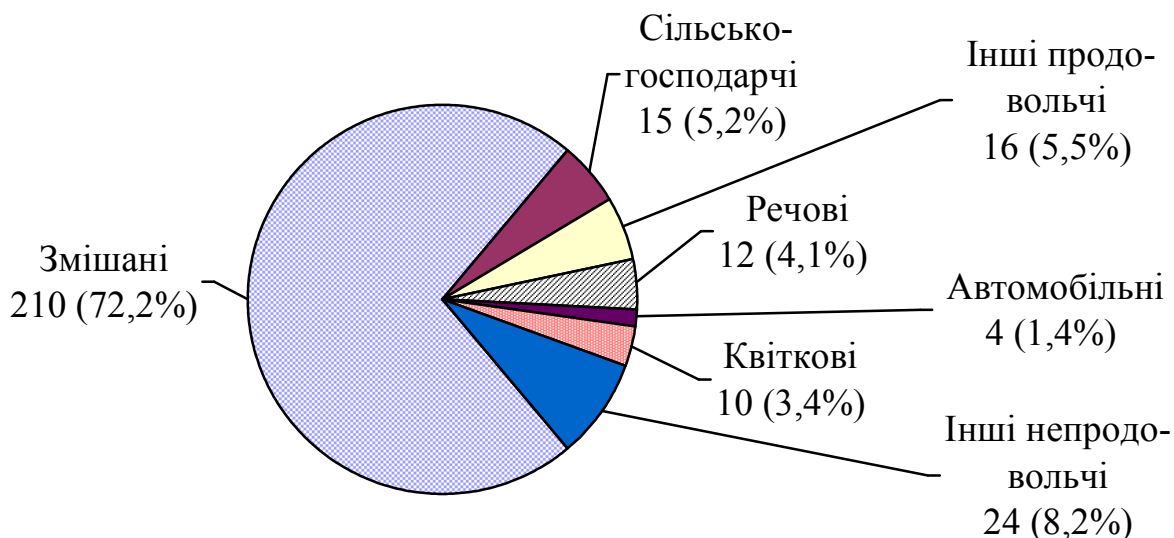

Рисунок 1 – Розподіл ринків Донецької області за спеціалізацією станом на 1 січня 2009 р.

На початок 2009 р. на ринках області налічувалося 82,3 тис. торгових місць, до яких включені власні місця, в тому числі місця, здані в оренду, ті, що належать фізичним особам-підприємцям у критих ринках, павільйонах, на критих і відкритих столах, місця для торгівлі з транспортних засобів, кіоски, палатки, лотки. Порівняно з початком 2008 р. їх кількість зменшилася на 6%.

Найбільша частка торгових місць (68,4%) зосереджена на критих і відкритих столах та в кіосках (контейнерах). У 2009 р. у цілому по області на один ринок у середньому припадало 283 торгових місця (у 2008 р. – 288).

Кількість місць для торгівлі сільгосппродукцією зменшилася на 4,2%, продовольчими товарами – на 10%, непродовольчими – на 4,8, а свійськими та іншими тваринами – збільшилася на 4,7%.

Згідно з даними таблиці 1, загальна площа ринків зменшилася на 4,2% проти попереднього року та склала 1956,3 тис. м², з яких під торгівлю відведено 1362,9 тис. м² (у 2008 р. – 1410,8 тис. м²).

За останні роки активно розвивається мережа ринків, яка належить фізичним особам-підприємцям. Якщо в 2002 р. підприємці мали 27 ринків, у 2008 р. – 47, то на початок 2009 р. їх налічувалося 60 одиниць. Більшість ринків (39) – змішані, непродовольчих налічувалося 12, продовольчих – 9. Порівняно з попереднім роком загальна кількість торгових місць зменшилася на 10,2% та склала 8,3 тис. одиниць. Із них 40,5% призначені для торгівлі непродовольчими товарами, третина – сільгосппродуктами, чверть – продовольчими товарами.

Таблиця 1 – Групування ринків за площею станом на 1 січня 2009 р.

Площа ринків, тис. м ²	Кількість ринків		Площа ринків		Кількість місць		У розрахунку на один ринок	
	одиниць	%	тис. м ²	%	тис. одиниць	%	площа, м ²	місць, одиниць
Усього	291	100	1956,3	100	82,3	100	6723	283
у тому числі:								
до 0,5	42	14,4	11,3	0,6	1,9	2,3	268	46
від 0,5 до 1,0	36	12,4	26,7	1,4	3,8	4,6	743	105
від 1,0 до 5,0	121	41,6	303,0	15,5	19,8	24,1	2504	164
від 5,0 до 10,0	37	12,7	274,2	14,0	8,8	10,7	7411	238
від 10,0 до 20,0	27	9,3	393,7	20,1	11,6	14,1	14582	429
більше 20,0	28	9,6	947,4	48,4	36,4	44,2	33837	1299

У 2009 р. ринки підприємців займали площу 221,8 тис. м², що на 11,6 тис. м², або на 5,5%, більше рівня минулого року. За додатковими розрахунками, на один ринок підприємця припадає 3,7 тис. м² усієї площі та 2,2 тис. м² – торгової, в той час як на ринок юридичної особи – 7,5 та 5,3 тис. м² відповідно. кількість підприємств, які працюють на ринках, зменшилася на 12 чол. і склала 165 чол.

Відповідно до даних таблиці 2, порівняно із сусідніми областями мережа ринків, що належать фізичним особам, виглядає таким чином.

Таблиця 2 – Кількість ринків по областях

Області	Кількість ринків	Кількість місць
Донецька	60	8275
Дніпропетровська	53	6316
Запорізька	20	1818
Луганська	42	3580
Харківська	7	498

У 2009 р. на розвиток матеріально-технічної бази, а саме на поточний та капітальний ремонт, реконструкцію, технічне переозброєння, нове будівництво, придбання основних засобів, власниками-підприємцями було використано 2192 тис. грн, що на 8,4% менше, ніж у 2008 р.

На території ринків області розміщено 188 павільйонів на 4,2 тис. місць, 14 тис. кіосків, контейнерів та 9,7 тис. лотків і палаток. Крім того, на балансі ринків було 28 кіосків, розташованих поза ринками, більшість з яких торгують непродовольчими товарами. На ринках також здійснюють торгівлю 907 магазинів. Слід зазначити, що більше половини магазинів мають площу 20 м² і більше, яка в цілому склала 30,6 тис. м². Однак помітно (в 1,3 разу) збільшилася порівняно з попереднім роком кількість невеликих магазинів (площею менше за 20 м²). Найбільша частка всіх магазинів (63,5%) здійснює торгівлю непродовольчими товарами. Довжина критих і відкритих столів склала 61,6 тис. пог. м (на 12,6% менше 2008 р.). Під торгівлю з транспортних засобів відведено 2,5 тис. місць

(на 4,3% менше, ніж у 2008 р.), три чверті з яких пристосовано для торгівлі сільгосппродукцією. На початок 2009 р. на ринках області працювало 104 об'єкти ресторанного господарства.

Ринки були обладнані 164 лабораторіями ветсанекспертизи, які здійснюють перевірку якості продуктів, що надходять.

Порівняно з 2008 р. оснащення ринків поліпшилося тільки за рахунок встановлення холодильного устаткування. На початок 2009 р. його стало більше на 13,2% і налічувало 1988 одиниць. На ринках області розташовані 109 холодильників із машинним охолодженням місткістю 445 т, 460 камер сховищ з об'ємом 19,1 тис. м³ для зберігання промислових товарів. Для здійснення торгівлі ринки використовують 4,7 тис. настільних ваг (на 5,2% менше, ніж рік тому) та 338 реєстраторів розрахункових операцій (апаратів).

За даними таблиці 3, порівняно із сусідніми регіонами матеріально-технічна база ринків області виглядає таким чином.

Таблиця 3 – Матеріально-технічна база областей

Показники	Донецька	Дніпропетровська	Запорізька	Луганська	Харківська
Кількість ринків, од.	291	235	101	136	117
У них торгових місць, тис.	82,3	72,9	45,5	45,4	58,0
Площа всього, тис. м ²	1956,3	1366,4	1010,2	1012,9	1437,8
Площа, відведена під торгівлю, тис. м ²	1362,9	1016,5	655,3	667,9	851,0

У 2009 р. поліпшили стан матеріально-технічної бази більше половини ринків області та витратили на її розвиток 21,6 млн грн, але це на 20,6% менше, ніж у 2008 р. Із них на капітальний і поточний ремонт використано майже 60% усіх витрат, нове будівництво і придбання основних засобів – майже третину, технічне переозброєння, реконструкцію і модернізацію – 11,3%.

Кожний ринок в області працював у середньому 26 днів на місяць. Без вихідних працювали ринки у Володарському, Слов'янському, Першотравневому районах, містах Костянтинівці та Авдіївці, від 17 до 7 днів на місяць діяли ринки у Амвросіївському, Ясинуватському та Великоновосілківському районах.

Ринкова торгівля є важливою складовою частиною внутрішнього споживчого ринку та одним із найважливіших каналів придбання населенням як продуктів харчування, так і непродовольчих товарів. За рахунок організованих ринків у 2009 р. формувалася третина загального обсягу продажу споживчих товарів. В обороті цих ринків продаж сільгосппродуктів становив 11,7%, продовольчих товарів – 30,2%, непродовольчих – 58,1%.

Інвестиції в 2009 р. направлялися в основному на реконструкцію, модернізацію та поточний ремонт. Результати дослідження також свідчать про те, що для приваблення покупців на ринках використовуються різноманітні види реклами: 71% ринків використовують рекламу по гучномовцю, 43% – вуличну, більше чверті – в засобах масової інформації. Майже на всіх опитаних ринках покупцям надаються додаткові послуги (різання скла, ремонт одягу, обробка ки-

лимових виробів тощо). Ринки мають місця для паркування автомобілів, пункти обміну валюти та поповнення рахунку мобільного зв'язку. Щоденна наповненість досліджених ринків продавцями складає в основному від 50 до 200 чол., більше ніж на чверті ринків – від 500 до 1000 чол. Усі обстежені ринки працюють більше 15 днів на місяць.

Основними напрямками реалізації резервів розвитку торгівлі на ринках є:

- залучення юридичних і фізичних осіб до торгівлі на ринках;
- поліпшення наявної системи договірних відносин між ринками та юридичними і фізичними особами;
- подальший розвиток прогресивних традиційних і нетрадиційних форм діяльності ринків;
- підвищення якості роботи громадських інспекторів;
- проведення передсвяткових і сезонних ярмарків і базарів.

Висновки. Таким чином, торгівля на ринках дозволяє значною мірою задовольняти потреби населення в різноманітних товарах. Крім того, ринки – це додаткові робочі місця для населення, а також джерело наповнення місцевих бюджетів. За умови активного розвитку мережі супер- і гіпермаркетів, які складають конкуренцію ринкам, до цього часу в області ще продовжують функціонувати неформальні (стихійні) ринки.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є дослідження особливостей розвитку окремих видів роздрібно-торгівельної мережі на українському ринку.

Література

1. Доповідь начальника Головного управління статистики О.А. Зеленого: Стан роздрібно-торгівлі Донецької області в 2009 р.
2. Режим доступу: <www.business.ua>.
3. Режим доступу: <www.delo.com.ua>.